

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет економічних наук
Кафедра економічної теорії

Кваліфікаційна робота

освітній ступінь – бакалавр

на тему: **«СОЦІАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК НАПРЯМОК
ТРАНСФОРМАЦІЇ КАПІТАЛІЗМУ»**

Виконала: студентка 4-го курсу навчання,

Спеціальності

051 Економіка

Пилипенко Христина Андріївна

Керівник Біла І.С.,

кандидат економічних наук

Рецензент _____

(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота захищена

з оцінкою _____

Секретар ЕК _____

« ____ » _____ 2023 р.

Київ — 2023

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТУ	
СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	5
1.1. Поняття, природа та причини соціалізації сучасної економіки	5
1.2. Соціалізація та приватна власність: сучасні протиріччя	9
1.3. Різні підходи до соціалізації економіки: від комунізму до соціал-демократії.....	12
1.4. Форми соціалізації економіки: переваги та недоліки	16
РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ В СВІТІ ТА	
УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ	23
2.1. Вплив соціалізації економіки на економічне зростання в міжнародній практиці	23
2.2. Оцінка сучасного стану соціалізації економіки України та її вплив на економічне зростання	35
2.3. Фактори, що сповільнюють розвиток соціалізації економіки України	41
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ	
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО	
ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ.....	44
 ВИСНОВКИ	47
 СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	50
 ДОДАТКИ.....	58

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасна економічна ситуація в світі вимагає уваги до проблем соціалізації економіки як напрямку трансформації капіталізму. Зростання нерівності, економічні кризи та соціальна несправедливість стимулюють пошук альтернативних моделей економічного розвитку. Розуміння природи та причин соціалізації економіки стає надзвичайно важливим для розробки ефективних стратегій та політик, спрямованих на побудову справедливого та стійкого суспільства.

Об'єктом дослідження є соціалізація економіки як процес трансформації капіталістичної системи з метою забезпечення більшої соціальної справедливості та економічного розвитку.

Предметом дослідження є теоретичні аспекти та практичні аспекти соціалізації економіки, включаючи різні підходи, форми, тенденції та проблеми, пов'язані з цим процесом.

Метою дослідження є проаналізувати природу та причини соціалізації економіки, вивчити вплив соціалізації економіки на економічне зростання в міжнародній практиці та в Україні, визначити фактори, що сповільнюють розвиток соціалізації економіки в Україні, а також визначити перспективні напрямки соціалізації економіки для досягнення сталого економічного зростання.

Методи дослідження, що були використані в даній кваліфікаційній роботі, включають аналіз літературних джерел, статистичний аналіз, порівняльний аналіз та емпіричні методи. Аналіз літературних джерел дозволив отримати теоретичні знання та розуміння концепцій соціалізації економіки. Статистичний аналіз надав можливість вивчити статистичні дані та тренди в міжнародній економіці та українському контексті. Порівняльний аналіз дозволив порівняти різні підходи до соціалізації

економіки в різних країнах. Емпіричні методи, такі як опитування, спостереження та інтерв'ю, були використані для збору даних про стан соціалізації економіки в Україні та оцінки його впливу на економічне зростання.

Основною науковою новизною даної кваліфікаційної роботи є глибоке дослідження соціалізації економіки як напрямку трансформації капіталізму з урахуванням міжнародного досвіду та специфіки українського контексту. Робота розширює розуміння природи та причин соціалізації економіки та надає аналітичний огляд стану соціалізації економіки в Україні. Отримані результати є важливим внеском у наукову спільноту та можуть бути використані як основа для подальших досліджень у цій галузі.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів для розробки та впровадження ефективних стратегій, спрямованих на соціалізацію економіки. Розуміння природи та причин соціалізації економіки допоможе урядам, органам управління та економічним суб'єктам виявити потенціал для розвитку соціально-орієнтованої економіки, зменшення нерівності та створення сприятливих умов для сталого економічного зростання.

Структура роботи складається з трьох розділів, сім підрозділів, висновків до роботи, списку використаних джерел та додатків до роботи. Загальний обсяг роботи – 59 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

1.1. Поняття, природа та причини соціалізації сучасної економіки

Загальноприйняте поняття «соціалізація економіки» означає процес перетворення економіки з приватної у загальнодоступну, державну чи колективну форму власності, де громадські інтереси мають перевагу над приватними. У соціалізованій економіці держава або інші громадські організації забезпечують розподіл ресурсів та виробництво товарів і послуг у соціальних інтересах [1]. Основною метою соціалізації економіки є забезпечення більшої рівності в економіці, підвищення якості життя населення та зменшення соціальної нерівності [2]. У той же час, соціалізація економіки може мати і негативні наслідки, такі як зниження мотивації для підприємництва та інновацій, зниження ефективності та продуктивності виробництва, та збільшення втручання держави у господарську діяльність [3]. В соціалізованій економіці держава грає важливу роль у контролі та регулюванні виробництва та розподілу ресурсів. Вона може встановлювати цінові керуючі механізми, забезпечувати доступ до соціально важливих товарів та послуг, а також здійснювати розподіл зборів та податків з метою забезпечення соціальної рівності [4].

Якщо розглядати соціалізація сучасної економіки, то є деякі зміни у процесі соціалізації сучасної економіки, де беруть участь не тільки державні органи, а й приватний сектор, громадські організації та інші зацікавлені сторони.

Держава й досі грає ключову роль у забезпеченні соціальної справедливості та регулюванні економіки, зокрема через створення соціальної інфраструктури, фіскальну та монетарну політику, регулювання ринків та створення умов для розвитку підприємництва та інновацій [5]. Основними проявами соціалізації держави в сучасних умовах є розвиток її соціальної відповідальності, соціалізація бюджету та створення суспільного добробуту. Соціальна відповідальність держави базується на встановленні обов'язків держави і її інститутів щодо встановлення правил гри, законів і нормативів, спрямованих на збереження та ефективне використання ресурсів, забезпечення державних соціальних гарантій та стандартів, а також формування умов для накопичення людського і соціального капіталу [4]. Високий рівень соціальної відповідальності держави проявляється в тому, що вона бере на себе більшу відповідальність, ніж покладає на громадян [5].

Соціалізація держави також відбувається через соціалізацію бюджету. У розвинених країнах цей процес все менше нагадує тактичні кроки і стає довгостроковою стратегією побудови високорозвиненої економіки зі спрямованістю на соціальний розвиток. За поглядом Мискіна Ю.І., соціалізація бюджетної політики передбачає використання підходу, що базується на усвідомленні ролі людини у соціально-економічних процесах та впливі на всіх учасників бюджетних відносин з метою максимізації суспільної користі. Тобто, реалізація соціальної функції держави є необхідною не тільки для підвищення ефективності виробництва, але й для забезпечення її простого відтворення. Соціальні проблеми та необхідність покращення сфери соціального забезпечення стають передумовою та метою економічних перетворень [5].

Суспільний добробут визначається як ступінь задоволення громадян суспільства необхідними для життєдіяльності благами. Оцінка рівня суспільного добробуту включає не лише економічні показники, такі як

рівень життя або ВВП на душу населення, але все частіше залежить від соціальних показників. Приклади таких показників включають національні рахунки добробуту, що охоплюють показники особистого добробуту, соціальний добробут та задоволення роботою. Найбільш поширеним показником суспільного добробуту є індекс людського розвитку, який враховує широкий спектр статистичних даних про добробут, що об'єднані в чотири індекси: очікувану середню тривалість життя, індекс освіти, доступність освіти та рівень життя. Ще одним цікавим показником суспільного добробуту є міжнародний індекс щастя, який відображає "реальний" добробут нації, оскільки багатство само по собі не є кінцевою метою для більшості людей, а вони прагнуть бути щасливими та здоровими [6].

Приватний сектор відіграє важливу роль у соціалізації сучасної економіки. Він забезпечує зростання виробництва, створення нових робочих місць та інвестування в науково-технічний потенціал. Приватні компанії і підприємства, працюючи на ринкових засадах, генерують прибуток та сприяють економічному зростанню. Вони створюють робочі місця для населення, що сприяє зменшенню безробіття і соціальній стабільності [1].

Громадські організації та інші зацікавлені сторони також вносять свій вклад у соціалізацію сучасної економіки. Вони здійснюють моніторинг та контроль за діяльністю державних та приватних суб'єктів економіки. Це організації, які займаються захистом прав споживачів, охороною довкілля, регулюванням економічної діяльності, а також представницькі органи та профспілки. Вони виступають у ролі сторонніх спостерігачів, які контролюють дотримання законів та стандартів, економічної етики та соціальної відповідальності [2].

Якщо говорити про причини виникнення соціалізації, то існує кілька:

1. Соціальна несправедливість: у багатьох країнах нерівність доходів та доступу до ресурсів стає все більш проблематичною. Це може вести до соціальної нестабільності та напруженості. Для зменшення нерівності може бути вжито заходів до соціалізації економіки, таких як збільшення регулювання та контролю за діяльністю бізнесу, підвищення ставок податків на високі доходи, та інші [1].

2. Захист прав споживачів та довкілля: деякі економічні діяльності можуть мати негативний вплив на довкілля та здоров'я людей. Держава може ввести правила та стандарти для підприємств, які зменшать їх вплив на довкілля та забезпечать більш безпечні та якісні товари та послуги для споживачів [2].

3. Глобалізація: з розвитком глобалізації та міжнародної торгівлі, деякі країни можуть постраждати від конкуренції з країн з низькими стандартами соціального захисту та екологічних норм. У цьому випадку, соціалізація економіки може допомогти захистити внутрішні ринки та громадян від дешевої імпортової продукції, яка не відповідає вимогам соціальної справедливості та екологічної безпеки [3].

4. Криза інфраструктури: у багатьох країнах інфраструктура, така як дороги, мости, енергетичні мережі та інші, потребують серйозного оновлення та розширення. Соціалізація економіки може стати ефективним рішенням для забезпечення належного фінансування та розвитку інфраструктури. Держава може надавати громадянам доступ до якісних та доступних послуг, які не завжди можуть бути забезпечені приватними компаніями [2].

5. Криза фінансової системи: криза фінансової системи може мати серйозний вплив на економіку та суспільство в цілому. У цьому випадку, соціалізація економіки може допомогти запобігти деградації економіки, яка може виникнути при недостатній регуляції фінансової діяльності приватних компаній та фінансових установ [1].

6. Розвиток технологій та зміни у суспільстві: розвиток технологій та зміни в суспільстві можуть створювати нові виклики та проблеми, які можуть потребувати соціалізації економіки для їх вирішення. Наприклад, зростання автоматизації та штучного інтелекту може вести до зменшення кількості робочих місць та нерівності в розподілі доходів [3].

У цілому, соціалізація економіки - це процес, за яким соціальна взаємодія між людьми та організаціями формує економічні структури та взаємовідносини, що відображають колективні потреби та цінності. Цей процес забезпечує збалансований розвиток економіки, який сприяє забезпеченню економічного розвитку, екологічної стійкості, соціальної справедливості та інноваційного розвитку. В результаті, соціалізація сучасної економіки полягає в поєднанні державних та громадських інтересів для досягнення сталого та ефективного економічного розвитку. Вдале поєднання підтримки держави і соціально-відповідального бізнесу та громадських організацій може бути важливим інструментом для забезпечення соціальної справедливості, захисту довкілля та прав споживачів, розвитку інфраструктури та зменшення економічних криз. Причинами створення соціалізації були економічна нестабільність, соціальна нерівність викликані значним розвитком глобальної економіки та екологічними проблемами.

1.2. Соціалізація та приватна власність: сучасні протиріччя

Соціалізація та приватна власність - це дві ключові концепції, які мають значення для сучасної економіки. Соціалізація описує процес розвитку суспільства, в якому держава та інші громадські структури

забезпечують справедливість та рівноправність у розподілі ресурсів, управлінні виробництвом та забезпеченні соціального захисту населення. Приватна власність, з іншого боку, описує право фізичних та юридичних осіб володіти, користуватися, розпоряджатися та розподіляти власність [3].

Проте, ці дві концепції можуть мати ряд протиріч у сучасній економіці. Одна з головних розбіжностей є те, що з одного боку, соціалізація має на меті забезпечити справедливість та рівність у розподілі ресурсів, а з іншого боку, приватна власність може сприяти нерівному розподілу ресурсів. Наприклад, багаті люди можуть мати більше можливостей володіти більшою кількістю ресурсів, в той час як бідні люди можуть бути обмежені у доступі до ресурсів [3].

Іншим протиріччям є те, що з одного боку, приватна власність може сприяти розвитку підприємництва та інновацій, а з іншого боку, соціалізація може мати на меті забезпечення соціальної справедливості та зменшення бідності, що може обмежити можливості підприємництва. Наприклад, державні регуляторні заходи можуть відповідати на інтереси громади, але водночас створювати перешкоди для розвитку приватного підприємництва та інновацій [7].

Ще одною суперечливістю є те, що з одного боку, соціалізація може забезпечити доступ до ресурсів для всіх, у той час як з іншого боку, приватна власність може сприяти ефективному використанню ресурсів. Наприклад, в деяких випадках держава може взяти на себе відповідальність за надання основних послуг, таких як освіта та охорона здоров'я, для всіх громадян. Проте, приватна власність може стимулювати підприємства до ефективного використання ресурсів та забезпечення якісних продуктів та послуг [7].

Наслідком цих протиріч може бути нестабільність у економіці та несправедливість у розподілі ресурсів. У таких випадках, держава може вживати різних заходів для забезпечення балансу між соціалізацією та приватною власністю. Наприклад, держава може встановлювати

регуляторні заходи, що стимулюють підприємництво та інновації, а також вживати соціальних заходів, таких як соціальний захист, щоб забезпечити рівний доступ до ресурсів [3].

У сучасній економіці соціалізація та приватна власність взаємодіють та взаємозалежні одна від одної. Ці концепції можуть доповнювати одна одну та стимулювати розвиток економіки, або ж можуть бути протиріччями, що призводять до несправедливості та нестабільності у суспільстві. Забезпечення балансу між соціалізацією та приватною власністю є важливим завданням держави у забезпеченні стабільності та економічного розвитку. Для досягнення цього балансу необхідно враховувати національні особливості кожної країни та знаходити компромісні рішення, що враховують інтереси різних груп населення [3].

Наприклад, в Скандинавських країнах здійснюється висока соціалізація, що дозволяє забезпечити високий рівень соціального захисту та якості життя громадян. Однак, це може стимулювати відтік капіталу та підприємництва у менш соціалізовані країни. Тому, держава повинна бути готовою до компромісів та знаходити баланс між соціальним захистом та економічною ефективністю [8].

У зв'язку зі зростанням ролі соціальної відповідальності бізнесу у світі, сьогодні можна спостерігати важливі зміни у ставленні до власності та відносин між державою та бізнесом. Для прикладу, все більше компаній визнають, що вони несуть відповідальність перед суспільством та повинні займатися не лише отриманням прибутку, а й вирішенням соціальних проблем. Такі компанії вводять політику соціальної відповідальності в свою діяльність та займаються вирішенням проблем у галузі охорони довкілля, соціальної захищеності працівників, відновленням соціальної інфраструктури [9].

Однак, не всі компанії готові приймати на себе соціальну відповідальність, тому держава повинна розробляти політику, що регулює

діяльність підприємств та забезпечує дотримання соціальної відповідальності. Крім того, держава повинна забезпечувати бізнес-компаніям стимули для включення соціальної відповідальності в їх діяльність, наприклад, через систему податкових знижок та пільг [10].

У підсумку, соціалізація та приватна власність є важливими компонентами сучасної економіки, що можуть взаємодіяти та доповнювати одна одну. Однак, для забезпечення стабільності та економічного розвитку необхідно знаходити баланс між цими концепціями та компромісні рішення, що враховують інтереси різних груп населення. Держава повинна відігравати важливу роль у цьому процесі, забезпечуючи соціальний захист та стимулюючи економічний розвиток. Крім того, бізнес-компанії мають забезпечувати соціальну відповідальність та займатися вирішенням соціальних проблем, що сприятиме вирішенню протиріччя між соціалізацією та приватною власністю. Отже, держава, бізнес та громадяни повинні спільно діяти для того, щоб забезпечити ефективну соціальну захищеність, розвиток бізнесу та вирішення соціальних проблем.

1.3. Різні підходи до соціалізації економіки: від комунізму до соціал-демократії

Соціалізація економіки - це процес зміни економічних відносин на користь соціальної справедливості та рівності. Різні підходи до соціалізації економіки можуть відрізнятися в залежності від ідеологічних та політичних поглядів, а також від того, який рівень державного втручання в економіку вони передбачають. Однією з найбільш відомих форм соціалізації

економіки є комунізм, але існують і інші підходи, такі як соціал-демократія та демократичний соціалізм [2].

Комунізм, в основі якого лежить ідеологія Карла Маркса та Фрідріха Енгельса, передбачає повну соціалізацію економіки шляхом націоналізації промисловості, землі та інших ресурсів. У комуністичній системі кожен має доступ до ресурсів та продуктів праці відповідно до своїх потреб, а не за розміром своєї внесеної праці. В комуністичному суспільстві держава не існує, оскільки всі економічні та соціальні рішення приймаються колективно [11].

Соціал-демократія, з іншого боку, передбачає соціалізацію економіки через збереження приватної власності, але з більшою роллю держави в економіці. Цей підхід базується на принципі соціальної справедливості, де держава гарантує рівні можливості для всіх громадян, забезпечує ефективну систему соціального захисту та регулює ринок [12].

Демократичний соціалізм поєднує в собі ідеї комунізму та соціал-демократії, і передбачає соціалізацію економіки шляхом націоналізації ключових галузей, таких як енергетика, транспорт, зв'язок та інформаційні технології. Демократичний соціалізм також пропонує збереження приватної власності на малому та середньому бізнесі. В цьому підході держава виступає як регулятор та контролер, що забезпечує рівність у доступі до ресурсів та можливостей для всіх громадян [13].

Розрізняють також різні форми соціалізації економіки, такі як повна, часткова та мішана. Повна соціалізація економіки передбачає повний контроль держави над економікою, в той час як часткова соціалізація полягає в націоналізації окремих галузей економіки, таких як енергетика, транспорт або зв'язок. Змішана соціалізація є комбінацією приватної та державної власності в різних галузях економіки, де держава контролює ключові сектори, а приватна власність зберігається у інших сферах [14].

Історія соціалізації економіки від комунізму до соціал-демократії досить складна та розгалужена, і включає в себе різні історичні етапи та різні моделі соціалізму, які були впроваджені в різних країнах світу.

Соціалізація економіки від комунізму до соціал-демократії включає різні історичні етапи та моделі соціалізму. Починаючи з руху соціалістів в кінці XIX століття, який перетворився на соціалістичний революційний рух, були встановлені комуністичні режими в Росії, Китаї, Кубі та інших країнах. У таких системах держава мала повний контроль над економікою, але це призвело до проблем з ефективністю та інноваціями [11].

У 1920-х роках розвинулася соціал-демократична модель соціалізму, яка поєднувала елементи ринкової економіки та державної регуляції. Такі країни, як Швеція, Данія та Норвегія, створили соціальну державу зі широким спектром соціальних гарантій та підтримкою для громадян [15].

У 1960-х роках багато країн, що пройшли індустріалізацію, розпочали реформи з метою збільшення ролі ринку та зменшення державного контролю над економікою. Такі реформи стали відомі як "реформи лібералізації" та "реформи десталінізації" [12].

У 1980-х роках соціалістичні країни визнали, що комуністична модель не працює ефективно. З'явилася необхідність використання ринкових механізмів, що спричинило "реформи перебудови" або "гласності та перестройки" [16].

В 1980-х роках деякі західні країни зрозуміли необхідність соціальної підтримки та збільшення державного контролю над економікою. Це призвело до розвитку соціал-демократичної концепції, яка поєднує елементи капіталізму та соціалізму [15].

Проте, у 1990-х роках соціал-демократична модель стала зазнавати критики та зменшувати свою популярність. Країни почали перетворювати свою економіку в напрямку ринкової економіки та приватної власності. Деякі країни, такі як Росія та Україна, провели "шокову терапію" з

приватизації та лібералізації, що призвело до дестабілізації та зростання соціальних нерівностей [16].

Отже, історія соціалізації економіки від комунізму до соціал-демократії складна й розгалужена, і включає різні етапи та моделі соціалізму, які реалізовувалися в різних країнах світу.

На сьогоднішній день, різні країни світу мають різні підходи до соціалізації економіки. Деякі країни, такі як Норвегія та Швеція, продовжують застосовувати соціал-демократичну модель соціалізму [8]. Інші країни, такі як Китай та Куба, привернені більш традиційним формам соціалізму, хоча з часом вони також почали впроваджувати елементи ринкової економіки. В деяких країнах, таких як Німеччина та Франція, використовують соціалістичні елементи для забезпечення соціального захисту та відносної рівності [17].

Останнім часом також з'явилася концепція "нового соціалізму", яка об'єднує елементи соціалізму та екології. Ця концепція наголошує на необхідності забезпечення сталого розвитку та соціальної справедливості, а також на необхідності реформування системи власності та управління [18].

Зрештою, підходи до соціалізації економіки є результатом культурних, історичних та політичних процесів. Вони відображають потреби та цінності суспільства та рішення, які приймають його лідери. Крім того, у світі існує безліч різних форм соціалізму, що включають в себе як традиційні, так і нові концепції, і кожна країна має можливість вибирати той підхід, який відповідає її потребам та обставинам.

1.4. Форми соціалізації економіки: переваги та недоліки

Соціалізація економіки - це процес, що передбачає перехід економіки від приватної власності до державної або колективної власності. Існують різні форми соціалізації економіки, кожна з яких має свої переваги та недоліки [18].

Одна з форм соціалізації - націоналізація. Це означає, що держава має контроль над окремими підприємствами або галузями економіки. Дана форма має свої переваги та недоліки, які можна проілюструвати конкретними прикладами та дослідженнями:

Переваги націоналізації [19]:

1. Контроль та ефективний розподіл ресурсів: держава може забезпечити більший контроль над стратегічними галузями економіки, такими як енергетика, транспорт, комунікації тощо.

2. Зменшення нерівності: націоналізація може допомогти у зменшенні соціальної нерівності шляхом забезпечення більш рівного доступу до ресурсів та послуг для всього населення.

3. Соціальна відповідальність компаній: державна власність може змусити підприємства приділяти більше уваги соціальній відповідальності, оскільки їх дії та вплив на суспільство стають більш прозорими та підконтрольними.

Недоліки націоналізації [19]:

1. Зниження мотивації працівників: націоналізація підприємств може знизити мотивацію працівників, оскільки втрачається особистий інтерес та стимул до високої продуктивності, порівняно з приватним сектором.

2. Зменшення інвестицій: націоналізація може призвести до зменшення інвестицій, оскільки створюється невизначеність та ризики для приватних інвесторів щодо власності та контролю над підприємствами.

Так, наприклад відбувалися:

1. Націоналізація нафтової промисловості в Венесуелі: Венесуела націоналізувала свою нафтову промисловість з метою забезпечити більший контроль над ресурсами та збільшити державні надходження. Проте, цей крок спричинив зниження ефективності та інвестицій, що призвело до погіршення стану нафтового сектора [20].

2. Банк націоналізації в Україні: у 2016 році Україна націоналізувала низку банків, які перебували у проблемному стані. Цей крок був спрямований на стабілізацію фінансової системи та захист вкладників. Однак, після націоналізації, було виявлено проблеми з управлінням та реструктуризацією банків, що вимагає додаткових зусиль та ресурсів [21].

Ці приклади та дослідження демонструють, що націоналізація має свої переваги, такі як контроль ресурсами та зменшення нерівності, але також може призводити до негативних наслідків, які потребують уваги та керування, таких як зниження мотивації працівників та зменшення інвестицій.

Інша форма соціалізації - кооперація, яка передбачає об'єднання групи людей для створення спільного підприємства та ділитись прибутком, має свої переваги та недоліки [22, 23].

Переваги кооперації:

1. Розвиток суспільства: кооперація сприяє соціальному розвитку, оскільки стимулює співпрацю та взаємодію між людьми. Це може сприяти покращенню умов життя та забезпеченню загального благополуччя.

2. Ефективне використання ресурсів: колективне володіння та керівництво підприємствами може допомогти оптимально використовувати ресурси, оскільки рішення приймаються на основі спільного консенсусу, що дозволяє раціонально розподіляти ресурси та уникати їх витрат на непродуктивні цілі.

3. Зменшення нерівності: кооперація може допомогти зменшити соціальну та економічну нерівність, оскільки усі учасники спільного підприємства мають рівні права та можливості, що може сприяти створенню більш справедливого суспільства.

Недоліки кооперації:

1. Недостатня мотивація та координація: у кооперативних структурах можуть виникати проблеми з мотивацією та координацією працівників. Оскільки вирішення питань здійснюється колективно, можуть виникати труднощі у встановленні чіткої системи мотивації та забезпеченні високої продуктивності.

2. Ризик непродуктивних рішень: колективне прийняття рішень може вимагати більш тривалого процесу та досягнення консенсусу, що може призвести до втрати часу та уповільнення процесів прийняття рішень. Крім того, можуть виникати ситуації, коли компромісні рішення не відповідають потребам та цілям підприємства.

3. Відсутність індивідуального контролю: Учасники кооперації можуть втратити особистий контроль над підприємством, оскільки рішення приймаються спільно. Це може призвести до втрати індивідуальної свободи та впливу на стратегію розвитку підприємства.

Враховуючи ці плюси та мінуси, важливо знайти оптимальний баланс при використанні кооперації як форми соціалізації економіки. Ретельне планування, ефективна система мотивації та забезпечення високої координації можуть допомогти знизити негативні аспекти та забезпечити успішне функціонування кооперативних підприємств. Ось декілька прикладів реальних кооперативних організацій, які демонструють плюси та мінуси кооперації:

Organic Valley: Це американський кооператив сільськогосподарських виробників, що спеціалізується на органічних продуктах харчування. Учасники кооперативу об'єднуються, щоб

забезпечити виробництво та реалізацію органічних продуктів під спільним брендом. Кооперативний підхід дозволяє сільськогосподарським виробникам спільно просувати свої продукти на ринку та отримувати справедливу ціну за свою працю [24].

REI (Recreational Equipment Inc.): Ця американська компанія, спеціалізується на продажу спортивного спорядження та відпочинкової продукції. REI є кооперативом, де клієнти-члени мають можливість стати часткою компанії та брати участь у процесах прийняття рішень. Це дозволяє компанії залишатись фокусованою на потребах своїх членів та сприяє взаємовигідним взаєминам з клієнтами [25].

United Airlines Employee Ownership: У 1994 році United Airlines стала найбільшим кооперативним підприємством у США після того, як її працівники придбали контрольний пакет акцій компанії. Однак, цей кооперативний проект стикнувся з численними проблемами, зокрема високими витратами на зарплати та пенсії для співробітників. В результаті United Airlines заявила про банкрутство в 2002 році, що свідчить про невдалий результат кооперативної моделі [26].

Co-operative Group (Велика Британія): Co-operative Group була великою британською кооперативною організацією, яка займалася різними секторами, включаючи роздрібну торгівлю та фінансові послуги. Однак, компанія стикалася з управлінськими проблемами, фінансовими труднощами та корупційними скандалами. У 2013 році Co-operative Group зазнала фінансової кризи і втратила контроль над своїми фінансовими установами [27].

Ці приклади показують, що кооперативи можуть бути як успішними так і невдачними, що може бути спричинені різними факторами, такими як погане управління, фінансові труднощі, конкуренція на ринку та інші фактори, які можуть впливати на їхню життєздатність та успішність.

Також існують форми соціалізації, що поєднують державну та приватну власність, наприклад, концесії та партнерство з приватними компаніями [28, 29].

Плюси даної форми [28, 29]:

1. Ефективне використання ресурсів: приватні компанії володіють досвідом та експертизою, що сприяє ефективному використанню ресурсів і підвищенню продуктивності.

2. Підвищення конкурентоспроможності: залучення приватних компаній стимулює конкуренцію, що сприяє інноваціям, покращенню якості та зниженню цін на товари і послуги.

3. Залучення інвестицій: партнерство з приватними компаніями забезпечує доступ до приватних інвестицій, що сприяє розвитку інфраструктури та економічного зростання.

Недоліки даної форми [28, 29]:

1. Втрата контролю: недостатнє регулювання може призвести до втрати державного контролю та прийняття рішень, не відповідних соціальним інтересам.

2. Ризик корупції: відсутність прозорості та контролю може збільшувати ризик корупції, що негативно впливає на економіку та суспільство.

3. Нерівномірний розподіл благ: нечітке регулювання та розподіл прибутку можуть призводити до нерівномірного розподілу благ і соціальних нерівностей.

Кілька прикладів реальних компаній, які використовують форми соціалізації, що поєднують державну та приватну власність, такі як концесії та партнерства:

1. Airbus є прикладом концесії, де приватна компанія укладає угоду з державою або державними організаціями щодо спільного розроблення та виробництва літаків. Наприклад, Airbus є спільним підприємством,

заснованим кількома європейськими країнами. Це спільне підприємство поєднує державну власність та приватний капітал, що дозволяє йому ефективно конкурувати на світовому ринку літакобудування [30].

2. EDF (Électricité de France) є французькою компанією, яка поєднує державну власність та приватний капітал. Вона є найбільшим виробником електроенергії в Франції та має державний контроль над електроенергетичною галуззю. Одночасно, EDF також використовує партнерства з приватними компаніями для спільних проектів у сфері відновлювальної енергетики та розроблення нових технологій [31].

3. Укрзалізниця є національною залізничною компанією України, яка поєднує державну власність та приватний капітал. Ця компанія відповідає за забезпечення залізничного транспорту та перевезення пасажирів та вантажів по всій території країни. Укрзалізниця забезпечує розвиток залізничної інфраструктури, модернізацію парку локомотивів та вагонів, а також надає різноманітні послуги вантажоперевезення та пасажирських перевезень. Націоналізація цієї галузі дозволяє державі забезпечити ефективне функціонування залізничного транспорту та контроль над ним, але може також стикатися з проблемами управління, бюрократією та потребою у великих фінансових вкладеннях для модернізації [32].

4. НАК "Нафтогаз України" є національною енергетичною компанією України, яка займається видобутком, транспортуванням та постачанням природного газу. Компанія має державний контроль та домінує на ринку газу в Україні. У той же час, "Нафтогаз України" співпрацює з приватними компаніями та залучає їх капітал для розвитку газової інфраструктури та реалізації спільних проектів. Це дозволяє компанії забезпечувати стабільні постачання газу та здійснювати інвестиції у сучасні технології видобутку та експорту газу. Недоліком може бути втрата гнучкості та ефективності управління, а також можливість корупції та недостатня конкуренція на ринку газу [33].

У підсумку, соціалізація економіки потребує детального аналізу та збалансованого використання комбінації різних форм, таких як націоналізація, кооперація та приватна власність. Різні форми соціалізації мають свої переваги та недоліки.

Націоналізація передбачає контроль держави над підприємствами або галузями економіки. Вона може забезпечити контроль та ефективний розподіл ресурсів, зменшити нерівність і підвищити соціальну відповідальність компаній. Проте, вона може знизити мотивацію працівників та зменшити інвестиції.

Кооперація передбачає об'єднання групи людей для створення спільного підприємства та ділитись прибутком. Вона сприяє розвитку суспільства, ефективному використанню ресурсів та зменшенню нерівності. Проте, можуть виникати проблеми з мотивацією та координацією працівників, а також втрата індивідуального контролю.

Концесії та партнерства поєднують державну та приватну власність. Вони можуть забезпечити більш ефективне використання ресурсів, підвищити конкурентоспроможність та залучити інвестиції. Однак, існує ризик втрати контролю держави та посилення корупції.

Розглянуті приклади успішного поєднання різних форм власності та управління вказують на потенціал для розвитку ефективних моделей соціалізації економіки. Однак, важливо враховувати культурні та інституційні особливості кожної країни при виборі форм соціалізації.

РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ В СВІТІ ТА УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ

2.1. Вплив соціалізації економіки на економічне зростання в міжнародній практиці

Соціалізація економіки є важливою складовою економічної політики в багатьох країнах світу. Вона має безпосередній вплив на економічне зростання, яке є однією з головних цілей країн у розвитку.

Індекс людського розвитку (ІЛР) є мірою рівня розвитку людей в країнах і використовується для оцінки якості життя та досягнень населення. Він враховує такі ключові показники [34]:

1. Очікувана тривалість життя при народженні: Це вказує на середню очікувану тривалість життя у країні. Вищі значення вказують на кращі умови охорони здоров'я та загального благополуччя.

2. Утримання: Цей показник відображає середній рівень освіченості у країні. Він включає показники, такі як середня тривалість навчання та очікувана тривалість навчання.

3. Стандарт життя: Цей показник вимірює національний дохід на душу населення, що дозволяє оцінити рівень економічного розвитку та доступ до ресурсів.

Результати цих показників обчислюються і зводяться до одного числа, що називається Індексом людського розвитку. Він може приймати значення від 0 до 1, де 1 відображає найвищий рівень розвитку.

ІЛР дає можливість порівняти рівень розвитку між країнами та виявити тенденції у поліпшенні якості життя та людського розвитку. Цей

індекс використовується для розробки політики, оцінки успішності соціально-економічних програм та визначення пріоритетів у сфері розвитку.

Тож на основі даного індексу, було обрано 9 країн (таблиця 2.1.1) для аналізу впливу соціалізації економіки на економічне зростання, оскільки вони використовують різні підходи соціалізації.

Таблиця 2.1.1

Індекс людського розвитку в країн, 2021 р.

Місце в рейтингу	Країна	Значення індексу	Очікувана тривалість життя, років	Очікувана кількість років навчання	ВНД на душу населення (за ПКС, тис. дол.)
1	Швейцарія	0,962	84	16,5	66, 933
4	Гонконг	0,952	85,5	17,3	62, 607
7	Швеція	0,947	83	19,4	54, 489
9	Німеччина	0,942	80,6	17	54, 534
19	Японія	0,925	84,8	15,2	42, 274
21	США	0,921	77,2	16,3	64, 765
34	Польща	0,876	76,5	16	33, 034
79	Китай	0,768	78,2	14,2	17, 504
120	Венесуела	0,691	70,6	12,8	4, 811

Джерело: складено автором на основі [34].

Швейцарія є однією з найбільш процвітаючих економік світу з високим рівнем життя і стабільною соціально-економічною системою, що і підтверджують ВВП країни, яке поступово зростає за останні роки та ІЛР (табл. 2.1.2), де вона займає перші 3 місця останні п'ять років, а 2021 році займає перше місце зі значенням 0,962. Середня очікувана тривалість життя зростає з кожним роком, виключення став 2020 рік із незначним зменшенням на 0,7 років через COVID-19 в порівнянні з 2019 роком зі значенням 83,8 років, але вже в 2021 році зі значенням 84 роки, що є найбільшим в Європі. Очікувана кількість років навчання за останні п'ять років коливалася в межах від 16,3 до 16,5 років, тобто середня тривалість навчання залишається стабільною протягом цього періоду. ВНД на душу населення є дуже високим, незважаючи на незначні коливання пов'язані з коронакризою, у 2021 – 66 933 тис. дол. Швеція має класичну капіталістичну систему з приватною власністю на 95% засобів виробництва. Проте, вона також володіє найбільш розвинутою системою соціального

забезпечення та колективного споживання. Держава контролює половину валового національного продукту, з яких 42% використовуються на соціальні потреби. Шведська політика ґрунтується на принципі «солідарності», зокрема через політику «солідарної заробітної плати», де заробітна плата та інші доходи суворо регламентуються. Метою цієї політики є вирівнювання доходів різних верств суспільства. Загалом, шведська соціал-демократична програма спрямована на досягнення соціальної рівності та справедливості шляхом економічної демократії, збільшення суспільного виробництва та забезпечення повної зайнятості. Держава забезпечує соціальний захист, доступ до якісної освіти та охорони здоров'я, а також розвиток науково-дослідницької сфери. Приватний сектор відіграє важливу роль у створенні нових робочих місць і забезпеченні економічного зростання [35].

Таблиця 2.1.2

Індекс людського розвитку та ВВП в Швейцарії у 2017-2021 рр.

Рік	Місце в рейтингу	Значення індексу	Очікувана тривалість життя, років	Очікувана кількість років навчання	ВНД на душу населення (за ПКС, тис. дол.)	ВВП країни, млрд. дол.
2017	2	0,957	83,4	16,3	68, 168	695,29
2018	2	0,956	83,6	16,4	67, 772	725,77
2019	1	0,962	83,8	16,5	68, 433	721,82
2020	3	0,956	83,1	16,5	65, 011	739,02
2021	1	0,962	84	16,5	66, 933	799,71

Джерело: складено автором на основі [36, 37].

Гонконг (Спеціальний адміністративний регіон Китаю) є визнаним світовим фінансовим центром зі значним впливом на регіональну та глобальну економіку. Хоча Гонконг є частиною Китаю, він має свою власну економічну систему, яка базується на принципах вільного ринку та низькому рівні державного втручання що і підтверджую ІЛР (табл. 2.1.3), де він стабільно п'ять років підряд займає четверте місце, тоді як Китай 79, зі значенням 0,952 у 2021 році. Це свідчить про високий рівень загального розвитку та якості життя в регіоні та підтверджує високу якість освіти, охорони здоров'я та економічного розвитку. Середня очікувана тривалість

життя збільшується з кожним роком і у 2021 році є однією з найбільших серед інших країн – 85,5 років, що свідчить про добрі умови охорони здоров'я та життя в регіоні. Очікувана кількість років навчання в Гонконзі за останні п'ять років коливалася в межах від 16,6 до 17,3 років, що вказує на важливість освіти та розвитку людського капіталу в Гонконзі. Тим не менш, держава в Гонконгу виконує важливу роль у регулюванні фінансового сектору та забезпеченні соціальної стабільності, підтвердження цьому є стабільний ріст ВВП країни, високий та достатньо стабільний ВНД на душу населення на протязі останніх п'яти років, що у 2021 становить 62 607 тис. дол. Впровадження соціалістичних елементів, таких як система соціального забезпечення та соціальний захист, сприяють підтримці стабільності та соціального розвитку в регіоні, оскільки він має певні проблеми з рівнем бідності, який становить 14,7% [38].

Таблиця 2.1.3

Індекс людського розвитку та ВВП в Гонконзі у 2017-2021 рр.

Рік	Місце в рейтингу	Значення індексу	Очікувана тривалість життя, років	Очікувана кількість років навчання	ВНД на душу населення (за ПКС, тис. дол.)	ВВП країни, млрд. дол.
2017	4	0,944	84,9	16,6	62, 450	341,27
2018	4	0,949	85,2	16,9	63, 908	361,73
2019	4	0,952	85,3	17,2	62, 718	363,05
2020	4	0,949	85,2	17,3	58, 644	344,92
2021	4	0,952	85,5	17,3	62, 607	369,16

Джерело: складено автором на основі [39, 40].

Швеція славиться своєю високою якістю життя, розвинутою соціальною сферою та рівністю в доступі до соціальних послуг. За останні п'ять років спостерігається стабільне збільшення ВВП країни, а також ВВП на душу населення. Це підтверджується зростанням на 95,84 млрд доларів загального ВВП та збільшенням на 1,565 тис. доларів ВВП на душу населення (табл. 2.1.4). Значення індексу ІЛР зросло з 0,941 у 2017 році до 0,947 у 2021 році. Це свідчить про загальне поліпшення рівня розвитку та якості життя населення. Очікувана тривалість життя також зросла з 82,4 років у 2017 році до 83 років у 2021 році. Це свідчить про поліпшення у

сфері охорони здоров'я та зростання загального благополуччя населення. Очікувана кількість років навчання залишалась стабільною на рівні приблизно 19-19,7 років протягом усього періоду. Це свідчить про стабільність системи освіти та доступ до якісної освіти в країні. Країна має високий рівень соціальної захищеності, що забезпечує громадянам безкоштовну медичну допомогу, якісну освіту та соціальне забезпечення. Швеція також має розвинену систему колективних угод, яка сприяє стабільності на ринку праці та співпраці між роботодавцями та працівниками. Ці соціалістичні елементи сприяють економічному зростанню та підвищенню життєвого рівня населення [8].

Таблиця 2.1.4

Індекс людського розвитку в Швеції у 2017-2021 рр.

Рік	Місце в рейтингу	Значення індексу	Очікувана тривалість життя, років	Очікувана кількість років навчання	ВНД на душу населення (за ПКС, тис. дол.)	ВВП країни, млрд. дол.
2017	7	0,941	82,4	19,5	52, 849	541,02
2018	6	0,942	82,5	19,7	53, 051	555,46
2019	6	0,947	83,1	19,4	54, 223	533,88
2020	9	0,942	82,4	19,4	52, 359	547,05
2021	7	0,947	83	19,4	54, 489	636,86

Джерело: складено автором на основі [41, 42].

Німеччина є однією з найбільших економік Європи з розгалуженою системою соціального забезпечення, що і підтверджує високий ІЛР (табл. 2.1.5). Значення індексу ІЛР в Німеччині знижувалося з 0,944 у 2017 році до 0,942 у 2021 році. Це вказує на легке зменшення загального рівня розвитку країни протягом цього періоду. Однак рейтинг країни залишається в межах 6-9 місць, що вказує на високий рівень соціалізації країни. Очікувана тривалість життя збільшувалась з 80,9 років у 2017 році до 81,6 років у 2019 році, але знизилася до 80,6 років у 2021 році. Це може вказувати на зміни в охороні здоров'я та демографічні чинники. Очікувана кількість років навчання залишалась стабільною навколо 17 років протягом усього періоду. Це вказує на сталу освітню систему та доступ до якісної освіти в країні. ВВП на душу населення знижувався з 54,336 тис. доларів у 2017 році до 53,078

тис. доларів у 2020 році, але знову зріс до 54,534 тис. доларів у 2021 році. Це може свідчити про економічні зміни та коливання в країні. Загальний ВВП країни також знижувався з 3,689.55 млрд. доларів у 2017 році до 3,888.56 млрд. доларів у 2020 році, але знову збільшився до 4,262.77 млрд. доларів у 2021 році. Країна визначається як соціальна ринкова економіка, де приватний сектор співіснує з елементами державного регулювання та соціального захисту. Німеччина має широку мережу соціальних послуг, таких як безкоштовна медична допомога, система безробіття та пенсійного забезпечення. Соціальна політика Німеччини спрямована на забезпечення соціальної справедливості, захист прав працівників та забезпечення соціальної стабільності. Держава відіграє важливу роль у регулюванні ринку, зокрема в сферах охорони здоров'я, освіти та соціального захисту. Вплив соціалізації економіки у Німеччині проявляється у забезпеченні стабільного соціального середовища для громадян та стимулюванні економічного зростання через забезпечення високого рівня життя та соціальної безпеки [43].

Таблиця 2.1.5

Індекс людського розвитку в Німеччині у 2017-2021 рр.

Рік	Місце в рейтингу	Значення індексу	Очікувана тривалість життя, років	Очікувана кількість років навчання	ВНД на душу населення (за ПКС, тис. дол.)	ВВП країни, млрд. дол.
2017	4	0,944	80,9	17	54, 336	3 689,55
2018	5	0,945	81,2	16,9	54, 981	3 976,25
2019	5	0,948	81,6	17	55, 565	3 888,66
2020	7	0,944	81,1	17	53, 078	3 888,56
2021	9	0,942	80,6	17	54, 534	4 262,77

Джерело: складено автором на основі [44, 45].

США мають велику приватну економіку з акцентом на індивідуальну свободу та ринкові відносини. Значення індексу ІЛР (табл. 2.1.6), в США зросло з 0,924 у 2017 році до 0,93 у 2019 році, але знизилось до 0,921 у 2021 році. Це може вказувати на певні коливання загального рівня розвитку країни протягом цього періоду. Також рейтинг країни впав з 18 місця до 21, що свідчить про відставання від інших країн. Очікувана тривалість життя

зросла з 78,8 років у 2017 році до 79,1 років у 2019 році, але зменшилась до 77,2 років у 2021 році. Це може бути пов'язано з різними факторами, включаючи здоров'я, соціальні умови та демографічні зміни. Очікувана кількість років навчання залишалась стабільною на рівні 16,3 роки протягом усього періоду. Це свідчить про сталість освітньої системи та доступ до освіти в країні. ВВП на душу населення зросло з 61,186 тис. доларів у 2017 році до 64,765 тис. доларів у 2021 році. Це свідчить про економічне зростання та покращення економічного добробуту населення. Загальний ВВП країни збільшився з 19,477.3 млрд. доларів у 2017 році до 23,315.1 млрд. доларів у 2021 році. Це вказує на розвиток економіки країни та здатність генерувати більше валового внутрішнього продукту. Тим не менш, соціалізація економіки присутня у вигляді соціальних програм, таких як система медичного страхування Medicaid та Medicare, програми соціального забезпечення та допомоги малозабезпеченим верствам населення. Державна підтримка в галузі науки, досліджень та інновацій також сприяє соціальній та економічній динаміці країни. Роль держави в економіці США є об'єктом активних дебатів та розмірковувань [46].

Таблиця 2.1.6

Індекс людського розвитку в США у 2017-2021 рр.

Рік	Місце в рейтингу	Значення індексу	Очікувана тривалість життя, років	Очікувана кількість років навчання	ВНД на душу населення (за ПКС, тис. дол.)	ВВП країни, млрд. дол.
2017	18	0,924	78,8	16,3	61, 186	19 477,3
2018	18	0,927	79	16,3	62, 626	20 533,1
2019	18	0,93	79,1	16,3	63, 615	21 381
2020	21	0,92	77,4	16,3	61, 462	21 060,5
2021	21	0,921	77,2	16,3	64, 765	23 315,1

Джерело: складено автором на основі [47, 48].

Японія є однією з найбільших світових економік з розвиненою системою соціального захисту, де за ІЛР у 2021 році (табл. 2.1.7) вона займає 19 місце зі значенням 0,925. Значення індексу ІЛР в Японії зростало з 0,922 у 2017 році до 0,925 у 2021 році. Це вказує на певне покращення загального рівня розвитку країни протягом цього періоду. Вона займала 19-20 місце в

рейтингу ІЛР протягом усього періоду. Це вказує на стабільний, але не дуже високий рівень розвитку країни порівняно з іншими країнами. Очікувана тривалість життя зросла з 84,2 років у 2017 році до 84,8 років у 2021 році. Це свідчить про покращення у сфері охорони здоров'я та демографічних умов. Очікувана кількість років навчання залишалась стабільною на рівні 15,2 роки протягом усього періоду. Це свідчить про стабільну освітню систему та доступ до освіти в країні. ВВП на душу населення знизився з 43,041 тис. доларів у 2017 році до 42,274 тис. доларів у 2021 році. Це може бути пов'язано з економічними факторами та змінами в економіці країни. Загальний ВВП країни також знизився з 4,930.84 млрд. доларів у 2017 році до 5,005.54 млрд. доларів у 2021 році. Це може свідчити про економічні зміни та коливання в країні. Країна володіє унікальною моделлю соціальної економіки, де приватний сектор тісно співпрацює з державою і громадськими організаціями. Японія має широку мережу соціальних послуг, які забезпечують доступ до якісної медичної допомоги, освіти та пенсійного забезпечення. Країна активно вкладає в науково-дослідницьку діяльність та інновації, що сприяє стабільному економічному зростанню та підвищенню якості життя населення [49].

Таблиця 2.1.7

Індекс людського розвитку та ВВП в Японії у 2017-2021 рр.

Рік	Місце в рейтингу	Значення індексу	Очікувана тривалість життя, років	Очікувана кількість років навчання	ВНД на душу населення (за ПКС, тис. дол.)	ВВП країни, млрд. дол.
2017	19	0,922	84,2	15,2	43, 041	4 930,84
2018	19	0,923	84,3	15,2	43, 087	5 040,88
2019	20	0,924	84,4	15,2	43, 376	5 118
2020	19	0,923	84,7	15,2	41, 487	5 048,79
2021	19	0,925	84,8	15,2	42, 274	5 005,54

Джерело: складено автором на основі [50, 51].

Польща пережила значні трансформації після переходу до ринкової економіки, але це їй не завадило мати розвинену соціальну політику, включаючи соціальне страхування, пенсійну систему та допомогу малозабезпеченим верствам населення. Значення індексу ІЛР (табл. 2.1.8) в

Польщі показувало певне зростання з 0,875 у 2017 році до 0,881 у 2019 році, але знову знизилося до 0,876 у 2021 році, але їй це не завадило віднятися у рейтингу з 35 на 34. Це може вказувати на коливання загального рівня розвитку країни спричиненого кризою ковід. Очікувана тривалість життя зросла з 77,7 років у 2017 році до 77,9 років у 2019 році, але зменшилась до 76,5 років у 2021 році. Це може бути пов'язано з різними факторами, такими як охорона здоров'я та демографічні зміни. Очікувана кількість років навчання залишалась стабільною на рівні 16 років протягом усього періоду. Це свідчить про сталість освітньої системи та доступ до освіти в країні. ВВП на душу населення зріс з 28,817 тис. доларів у 2017 році до 33,034 тис. доларів у 2021 році. Це вказує на економічне зростання та покращення економічного добробуту населення. Загальний ВВП країни збільшився з 526.64 млрд. доларів у 2017 році до 679.52 млрд. доларів у 2021 році. Це свідчить про розвиток економіки країни та здатність генерувати більше валового внутрішнього продукту. Польща також активно інвестує в освіту та науково-дослідницьку роботу, що сприяє розвитку інноваційного сектора та підвищенню конкурентоспроможності. Соціалізація економіки в Польщі впливає на забезпечення соціальної справедливості та розвитку громадянського суспільства [52].

Таблиця 2.1.8

Індекс людського розвитку в Польщі у 2017-2021 рр.

Рік	Місце в рейтингу	Значення індексу	Очікувана тривалість життя, років	Очікувана кількість років навчання	ВНД на душу населення (за ПКС, тис. дол.)	ВВП країни, млрд. дол.
2017	35	0,875	77,7	16,1	28, 817	526,64
2018	36	0,877	77,6	16	30, 370	588,8
2019	36	0,881	77,9	16	31,839	595,97
2020	36	0,876	76,9	16	31, 164	599,46
2021	34	0,876	76,5	16	33, 034	679,52

Джерело: складено автором на основі [53, 54].

Венесуела має відмінні риси соціалізації економіки, оскільки країна проводить політику націоналізації промислових секторів та забезпечує державний контроль над ключовими галузями економіки, зокрема

нафтовою промисловістю. Соціальні програми, такі як доступ до безкоштовної медичної допомоги та освіти, впроваджуються з метою поліпшення соціального становища населення. Однак, вплив соціалізації економіки у Венесуелі є предметом жвавих дискусій, оскільки країна стикається з економічними труднощами, гіперінфляцією та іншими викликами, що і відображається на ІЛР та ВВП країни (табл. 2.1.9). Значення індексу ІЛР в Венесуелі знижувалося з 0,744 у 2017 році до 0,691 у 2021 році. Це свідчить про погіршення загального рівня розвитку країни протягом цього періоду. Венесуела займала 94 місце в рейтингу ІЛР у 2017 році, але знизилася до 120 місця у 2021 році. Це демонструє погіршення позицій країни в порівнянні з іншими країнами у світі щодо людського розвитку. Очікувана тривалість життя знизилась з 71,9 років у 2017 році до 70,6 років у 2021 році. Це свідчить про погіршення у сфері охорони здоров'я та демографічних умов. Очікувана кількість років навчання залишалась стабільною на рівні 12,8 роки протягом усього періоду. Однак, через загальне погіршення умов у країні, можливо, знизився рівень якості освіти та доступ до навчання. ВВП на душу населення зменшувався з 12,322 тис. доларів у 2017 році до 4,811 тис. доларів у 2021 році. Це вказує на серйозну економічну кризу та зниження економічного добробуту населення. Загальний ВВП країни також значно зменшився з 115,88 млрд. доларів у 2017 році до 57,15 млрд. доларів у 2021 році. Це свідчить про глибоку економічну кризу в країні. [20].

Таблиця 2.1.9

Індекс людського розвитку у Венесуелі у 2017-2021 рр.

Рік	Місце в рейтингу	Значення індексу	Очікувана тривалість життя, років	Очікувана кількість років навчання	ВНД на душу населення (за ПКС, тис. дол.)	ВВП країни, млрд. дол.
2017	94	0,744	71,9	12,8	12, 322	115,88
2018	102	0,738	72	12,8	10, 431	102,02
2019	110	0,724	72,2	12,8	7, 045	73
2020	118	0,695	71,1	12,8	4, 908	43,79
2021	120	0,691	70,6	12,8	4, 811	57,15

Джерело: складено автором на основі [55, 56].

Китай є однією з найбільших економік у світі, яка пережила значні зміни в останні десятиліття. Країна поєднує елементи соціалізму з економічними реформами та ринковими принципами. Значення індексу ІЛР (табл. 2.1.10) в Китаї збільшувалося з 0,747 у 2017 році до 0,768 у 2021 році. Це свідчить про покращення загального рівня розвитку країни протягом цього періоду. Місце Китаю в рейтингу ІЛР покращилося з 92 у 2017 році до 79 у 2021 році. Це свідчить про зростання позицій країни в порівнянні з іншими країнами у світі щодо людського розвитку. Очікувана тривалість життя збільшилась з 77,2 років у 2017 році до 78,2 років у 2021 році. Це свідчить про покращення у сфері охорони здоров'я та демографічних умов. Очікувана кількість років навчання також зросла з 13,9 років у 2017 році до 14,2 років у 2021 році. Це свідчить про зростання доступу до освіти та покращення якості навчання. ВНД на душу населення збільшувалося з 14,225 тис. доларів у 2017 році до 17,504 тис. доларів у 2021 році. Це вказує на зростання економічного добробуту населення. Загальний ВВП країни також значно збільшився з 12,265,33 млрд. доларів у 2017 році до 17,759,31 млрд. доларів у 2021 році. Це свідчить про економічний розвиток та зростання економіки країни. Держава зберігає контроль над ключовими галузями економіки, такими як енергетика, транспорт і телекомунікації. Уряд також впроваджує соціальні програми, спрямовані на боротьбу з бідністю, підвищення доступу до освіти та охорони здоров'я. Держава також приділяє особливу увагу розвитку інноваційного сектору в Китаї, сприяє створенню сприятливого середовища для інноваційного розвитку, зокрема через підтримку науково-дослідницької діяльності та інвестицій у науково-технічний потенціал [57].

Таблиця 2.1.10

Індекс людського розвитку в Китаї у 2017-2021 рр.

Рік	Місце в рейтингу	Значення індексу	Очікувана тривалість життя, років	Очікувана кількість років навчання	ВНД на душу населення (за ПКС, тис. дол.)	ВВП країни, млрд. дол.
2017	92	0,747	77,2	13,9	14, 225	12 265,33

2018	91	0,755	77,7	14	15,068	13 841,81
2019	89	0,762	78	14,2	15,934	14 340,6
2020	82	0,764	78,1	14,2	16,201	14 862,56
2021	79	0,768	78,2	14,2	17,504	17 759,31

Джерело: складено автором на основі [58, 59].

Спостереження за вищезазначеними країнами свідчать про різноманітність підходів до соціалізації економіки. В кожному з цих випадків соціалізація економіки виявляється через різні форми власності, державний контроль над ключовими галузями та соціальні програми.

Також ми розглянули частку ВВП кожної країни у світовому ВВП за останні п'ять років (Додаток А). Аналізуючи дані, які наведені на рисунку А.1, можна знайти певні закономірності:

– В країнах з високим рівнем соціалізації економіки, таких як Швейцарія, Швеція та Німеччина, спостерігається стабільність або помірне зменшення частки ВВП протягом розглянутого періоду. Це може свідчити про те, що ці країни зосереджуються на розвитку соціальної сфери та інших аспектів добробуту населення, що підтверджується високими показниками ІЛР та ВВП на душу населення, не обмежуючи себе лише економічними показниками.

– Країни зі значними частками ВВП, такі як США та Китай, спостерігають збільшення частки ВВП протягом останніх років, але паралельно ІЛР зменшується. Це може бути пов'язано з недостатньою соціальною підтримкою населення та потребами у нових соціально-орієнтованих реформах, задля покращення життя населення.

– Венесуела має значне зменшення частки ВВП та рівня ІЛР протягом розглянутого періоду. Це свідчить про серйозні економічні та соціальні проблеми в країні, що пов'язані з політичною нестабільністю та недостатнім розвитком інфраструктури.

– Країни, які мають відносно стабільні або зростаючі частки ВВП, такі як Гонконг, Польща та Японія, можуть свідчити про економічний

розвиток та успішні реформи, спрямовані на покращення умов життя населення.

Аналізуючи досвід цих країн, можна зробити висновок про важливість збалансованого підходу до соціалізації економіки. Забезпечення державного контролю над ключовими галузями економіки, підтримка приватного сектору, використання соціальних програм та інвестицій у людський капітал є важливими факторами для досягнення стійкого економічного зростання та покращення якості життя населення.

Дослідження в цьому пункті розширює наше розуміння різних підходів до соціалізації економіки та їх впливу на економічне зростання в обраних країнах. Ці знання можуть бути корисними для формулювання ефективних стратегій соціально-економічного розвитку і покращення життя населення в різних контекстах.

Таким чином, соціалізація економіки може мати як позитивний, так і негативний вплив на економічне зростання. Від успішності соціалізації залежить багато факторів, таких як ефективність державного регулювання, розвиток науково-дослідної сфери та підтримка інновацій. Важливо забезпечити баланс між державним регулюванням та розвитком приватного сектору, що дозволить забезпечити економічну стабільність та сприяти розвитку підприємництва та інновацій.

2.2. Оцінка сучасного стану соціалізації економіки України та її вплив на економічне зростання

Україна вже пройшла складний шлях реформування своєї економіки після отримання незалежності у 1991 році. Процес соціалізації економіки,

який включає перехід від колективної власності до приватної, був однією з ключових складових реформ. Протягом останніх десятиліть були здійснені заходи щодо приватизації державного сектору та розвитку підприємництва.

З огляду на реальні дані до вересня 2021 року, Україна зазнавала певного економічного зростання, однак, українська економіка продовжувала стикатися з різними викликами та проблемами.

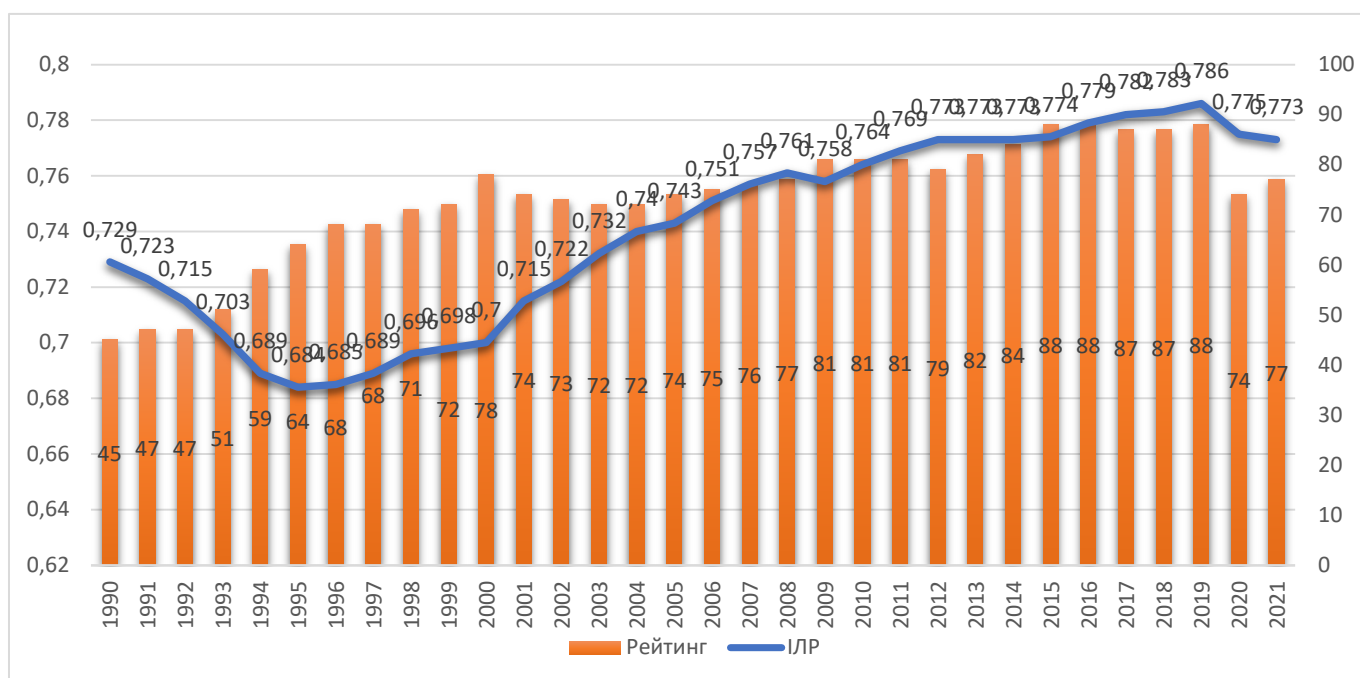
Україна має високий рівень корупції, незважаючи всі заходи, які держава використовує для подолання. Вона негативно впливає на ефективність соціалізації економіки. Згідно з даними Індексу сприйняття корупції 2021 року, який проводить Transparency International, Україна займає 117-е місце серед 180 країн. Високий рівень корупції може спричинити недостатню прозорість та недовіру соціалізаційних процесів [60].

Існування великого тіньового ринку ускладнює розвиток соціалізації економіки в Україні. Згідно з оцінками Всесвітнього банку, розміри тіньової економіки в Україні становлять близько 40% ВВП країни. Це може призводити до недостатнього збирання податків, порушень правил конкуренції та незаконного обігу товарів, що негативно впливає на соціалізацію економіки [61].

Україна зіткнулася з провальними реформами у різних сферах, що обмежує прогрес у соціалізації економіки. Наприклад, реформи в сфері державної власності та банківського сектору не завжди були успішними та ефективними. Це може призводити до недовіри до соціалізаційних процесів та обмежувати їх розвиток [62].

Україна має значну залежність від імпорту товарів і послуг. За даними Державної служби статистики України, у 2020 році чистий імпорт становив близько 42% ВВП країни. Це свідчить про велику залежність від зовнішнього ринку. Така залежність може впливати на суверенітет та стійкість соціалізації економіки, особливо в умовах зовнішніх шоків [63].

Важливо розглянути індекс людського розвитку України за останні 10 років (рис. 2.2.1), оскільки він є одним з основних показників оцінки рівня соціального розвитку країни. Згідно з даними "Звіту про людський розвиток" Організації Об'єднаних Націй, Україна в рейтингу за останні роки розташовується в діапазоні 74-88 місця. Прогрес був, хоча відносно незначний, а COVID-19 і війна призвели до пониження в рейтингу на 77-ме місце серед 189 країн у 2021 році. Це свідчить про певні досягнення, але також вказує на потребу в подальшій роботі над соціальними аспектами розвитку економіки.

Рис. 2.2.1. Індекс людського розвитку України та її рейтинг у 1990 – 2021 рр.

Джерело: складено автором на основі [64].

Одним зі способів вимірювання пріоритетності соціалізації економіки є аналіз видатків зведеного бюджету на соціальні потреби, оскільки дані статті витрат державного бюджету мають прямий вплив на людський розвиток.

З даних, що були наведені згідно з офіційною статистикою у таблиці 2.1, видно, що протягом останнього десятиріччя найбільший обсяг бюджетних видатків спрямовувався на соціальний захист та соціальне

забезпечення. Важливо зазначити, що частка витрат на соціальний захист та соціальне забезпечення коливається від 19,99% до 30,9% в різні роки. На нашу думку, ця стаття витрат державного бюджету має суттєве значення. У той же час, частка видатків на освіту зменшилась до 16-17% у останні роки, а частка витрат на охорону здоров'я становить менше 11%, а на духовний розвиток - 2,3%. Під час війни в 2022 році дані статті витрат було зменшено вдвоє, а саме на соціальний захист та соціальне забезпечення до 15%, освіту до 9,6%, охорону здоров'я до 7,1%, а на духовний та фізичний розвиток до 1,1%.

Оцінка соціальної спрямованості державного бюджету щодо використання фінансових ресурсів може бути здійснена, враховуючи коефіцієнт соціалізації видатків. Цей коефіцієнт відображає відношення видатків на виконання соціальних функцій держави до загального обсягу видатків [4]. У таблиці 2.2.1 показано, що рівень соціалізації державного бюджету в Україні за останні 10 років коливався в межах від 50,2% до 64,5% у мирний час та 32,8% під час війни, що свідчить про високий рівень спрямованості фінансових ресурсів на соціальну сферу.

Проте, важливо враховувати, що оцінка соціальної спрямованості державного бюджету повинна бути комплексною. Крім обсягу видатків, також важливо аналізувати ефективність використання цих коштів, якість надання соціальних послуг, доступ до них для всіх верств населення, рівень соціального захисту та соціальної справедливості.

У контексті соціалізації економіки можна стверджувати, що високий рівень спрямованості фінансових ресурсів на соціальну сферу може бути одним з ознак соціалізації економіки. Проте, соціалізація економіки включає широкий спектр політик та заходів, які спрямовані на забезпечення соціального благополуччя населення, вплив на розподіл доходів та забезпечення рівних можливостей для всіх громадян. Витрати державного бюджету є лише одним з аспектів соціалізації економіки, і їх аналіз потребує

більш широкого підходу та врахування інших аспектів, таких як регулювання ринку, соціальна політика, рівень зайнятості, доступ до освіти та охорони здоров'я, інфраструктура та інші соціальні показники.

Отже, оцінка реалізації соціальних функцій держави та соціалізації економіки повинна базуватися на комплексному аналізі різних аспектів, включаючи видатки державного бюджету, але не обмежуючись ними.

Таблиця 2.2.1.

Видатки зведеного бюджету України на виконання соціальних функцій у 2013-2022 рр.

Роки	Охорона здоров'я		Духовний та фізичний розвиток		Освіта		Соціальний захист та соціальне забезпечення		Коефіцієнт соціалізації
	Млрд. грн	%	Млрд. Грн	%	Млрд. грн	%	Млрд. грн	%	
2013	61,6	12,2	13,7	2,7	105,5	20,9	14,1	28,7	64,5
2014	57,2	10,9	13,9	2,6	100,1	19,1	138	26,4	59
2015	71	10,4	16,2	2,4	114,2	16,8	176,3	25,9	55,5
2016	75,5	9	16,9	2	129,4	15,5	258,3	30,9	57,4
2017	102,4	9,7	24,3	2,3	177,9	16,8	285,8	27	55,8
2018	115,8	9,3	28,9	2,3	210	16,8	309,4	24,7	53,1
2019	128,3	9,3	31,5	2,2	238,7	17,3	321,7	23,4	52,2
2020	175,8	11	31,7	2	252,3	15,8	346,7	21,7	50,5
2021	203,6	11	43,4	2,3	312,9	17	367,3	19,9	50,2
2022	215,3	7,1	33,6	1,1	290,8	9,6	455,2	15	32,8

Джерело: складено автором на основі [65].

Рівень безробіття є важливим показником соціальної стабільності та економічного розвитку країни. За даними Державної служби статистики України (додаток Б), починаючи з 2014 року рівень безробіття піднявся до 9,7% і не знижувався менше 9%, виключенням став 2019 рік з 8,6%, а у 2021 році рівень безробіття становив вже 10,3%. Високий рівень безробіття негативно впливає на соціальну сферу та стійкість економіки, тому необхідно приділяти увагу створенню нових робочих місць та розвитку ринку праці.

Також варто розглянути такі показники, як очікувана тривалість життя населення, ВВП на душу населення, мінімальна та середня заробітна плата, рівень бідності (таблиця 2.2.2).

Загальна тенденція показує зростання очікуваної тривалості життя впродовж років з 71,9 до 74,5 років, проте в 2020 та 2021 роках спостерігається зниження цього показника до 71,6, що може бути пов'язано з впливом пандемії COVID-19 та її соціально-економічними наслідками.

З 2015 по 2021 роки спостерігається зростання ВВП на душу населення з 12,825 до 13,256 тис. дол., що вказує на покращення економічної ситуації в країні, проте, враховуючи війну на Донбасі та окупацію Криму, можна зробити припущення, що зростання ВВП може бути неоднорідним по регіонах України.

Мінімальна та середня заробітна плата зростали останніх 10 років, так мінімальна заробітна плата збільшилася з 1147 грн до 6500 грн, середня з 3273 грн до 14577 грн, проте ці показники є відносно низькими порівняно з багатьма іншими країнами. Значне зростання мінімальної заробітної плати в 2022 році може бути пов'язане зі збільшенням мінімального розміру оплати праці в контексті соціально-економічних змін.

Рівень бідності в Україні знижувався протягом досліджуваного періоду, але все ще залишається проблемою. Від 22,4% у 2013 році він збільшився до 58,3% у 2015 році, що було спричинено окупацією Криму та початком війна на Донбасі, а потім зменшився до 31,2% у 2020 році. Дані за 2021 та 2022 роки відсутні. В цілому рівень бідності знизився з 2015 по 2019 роки, що свідчить про певне покращення соціально-економічної ситуації в країні.

Таблиця 2.2.2

Показники рівня життя населення в Україні у 2013-2022 рр.

Роки	Очікувана тривалість життя, років	ВНД на душу населення (за ПКС, тис. дол.)	Мінімальна заробітна плата, грн	Середня заробітна плата, грн	Рівень бідності за витратами нижче фактичних, %
2013	71,9	12, 825	1147	3 273	22,4
2014	72,6	12, 237	1218	3 474	28,6
2015	73,5	11, 672	1378	4 207	58,3
2016	74,3	11, 649	1450	5 187	58,6
2017	74,7	12, 033	3200	7 105	47,3
2018	74,4	12, 456	3723	8 867	43,2
2019	74,5	12, 964	4173	10 503	38,5
2020	72,6	12, 718	5000	11 596	31,2
2021	71,6	13, 256	6000	14 017	-
2022	-	-	6500	14 577	-

Джерело: складено автором на основі [64, 66-69].

Враховуючи наведену вище інформацію, стає очевидним, що в Україні існують проблеми, що сповільнюють розвиток соціалізації економіки. Ці фактори разом з рівнем корупції, тіньовим ринком, провальними реформами та великою залежністю від імпорту утворюють комплекс проблем, які потребують ретельного аналізу та системних заходів для досягнення сталого економічного зростання та соціалізації економіки в Україні.

2.3. Фактори, що сповільнюють розвиток соціалізації економіки України

Аналізуючи соціалізацію держави та бізнесу в Україні, можна відмітити наступне.

Першою і найголовнішою проблемою України - високий рівень недовіри до державної влади, одночасно недооцінюючи її роль у соціально-орієнтованій економіці. Згідно з дослідженнями Разумков центр, лише 52%

українців мають довіру до уряду [70]. Це створює перешкоди для ефективного розвитку соціальної політики та соціалізації економіки. Відсутність ефективних економічних механізмів регулювання економіки, зрощення влади та бізнесу, корупція, процвітання тіньового бізнесу та значна залежність від «зовнішніх факторів впливу» становлять серйозні перешкоди на шляху будівництва соціально відповідальної держави.

Другою проблемою є низький рівень суспільного добробуту, що підтверджується розташуванням країни у міжнародних рейтингах, які оцінюють соціальну направленість держави та її зусилля у досягненні соціальних цілей суспільства. Наприклад, за Індексом людського розвитку у 2020 році Україна посідала 74 місце серед 189 країн світу, що є значно нижчим показником порівняно з середнім значенням у країнах Європи та Центральної Азії [34].

Третьою проблемою, але не менш важливою є недостатні соціальні видатки державного бюджету в Україні та неефективність їх використання. Коефіцієнт соціалізації державних видатків за останні роки відображає негативну тенденцію з 64,5% в 2013 році до 32,8 у 2022 році, при низькому рівні життя населення [71]. Незважаючи на значні фінансові кошти, спрямовані на соціальний захист та соціальне забезпечення, рівень життя в країні не покращується, а рівень бідності серед осіб, які потребують соціального захисту, лише зростає. Коефіцієнт соціалізації державних видатків становив значну частку (55% у 2020 році), а соціальні допомоги та інші поточні трансферти склали третину (33,6% у 2020 році) всіх доходів домогосподарств. Частка населення з доходами нижчими від прожиткового мінімуму залишається високою і становила 23,2% від загальної чисельності населення у 2020 році [67].

Четвертою перешкодою є недостатні стимули та мотивація з боку держави для розвитку соціального підприємництва, що є одним із факторів, що обмежують поширення соціальної відповідальності бізнесу. Небажання

бізнесу бути частиною соціально відповідальної спільноти та брати на себе роль спонсорів та благодійників виникає через правовий нігілізм та деформовану правову свідомість. Також, недостатня підприємницька культура, відсутність відповідного досвіду та нерозвиненість практики взаємодії між бізнесом та державою, де держава виступає як цивілізований партнер, утримують поширення соціальної відповідальності бізнесу. Також варто зазначити, що українське соціальне підприємництво залежить від іноземної підтримки та інвестицій, бо не має достатньої фінансової та інституційної стимуляції з боку держави. Така ситуація обумовлена нестачею мотивації для створення соціальних підприємств та недостатнім розумінням суспільством їх потенціалу.

Загалом, Україна стикається з численними викликами у сфері соціалізації економіки, але нами було виділено чотири найбільш актуальні та нагальні перешкоди розвитку соціалізації економіки, а саме: недовіра до державної влади, низький рівень суспільного добробуту, недостатні соціальні видатки державного бюджету, недостатня підтримка розвитку соціального підприємництва.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Рішеннями для подолання зазначених проблем у соціалізації держави та бізнесу в Україні можуть включати наступні заходи:

1. Підвищення довіри до державної влади та зміна сприйняття її ролі:

- Здійснення прозорого та відповідального управління: впровадження електронних систем, е-урядування, відкритих даних та електронних послуг для забезпечення прозорості та відкритості у діяльності державних органів.

- Активна боротьба з корупцією: зміцнення антикорупційних органів, посилення контролю та покарання за корупційні діяння, впровадження ефективних систем моніторингу та звітності.

- Підвищення доступності та якості публічних послуг: модернізація інфраструктури, поліпшення якості освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства та інших сфер, які безпосередньо впливають на добробут громадян.

- Посилення комунікації та взаємодії між державними органами та громадянами: проведення публічних слухань, консультацій та діалогу з громадськістю, залучення громадськості до процесу прийняття рішень, впровадження механізмів громадського контролю та зворотного зв'язку.

2. Покращення рівня суспільного добробуту:

- Збільшення соціальних видатків державного бюджету: залучення додаткових фінансових ресурсів для забезпечення соціальних програм, розширення соціального захисту, розвитку освіти, охорони здоров'я та інфраструктури.

- Реформування системи оподаткування: перегляд податкових ставок та механізмів збору податків з урахуванням принципів соціальної справедливості, зменшення тіньової економіки та збільшення обсягу фінансових ресурсів для соціальних програм.

- Сприяння розвитку соціального підприємництва: створення сприятливого правового середовища для соціальних підприємств, надання фінансової та консультаційної підтримки, стимулювання їх розвитку через фіскальні стимули та пільги, залучення інвестицій у соціальні проекти.

3. Збільшення соціальних видатків державного бюджету та підвищення їх ефективності:

- Проведення аналізу та оновлення пріоритетів у соціальній сфері: визначення пріоритетних напрямків діяльності, зосередження на потребах найбільш уразливих груп населення.

- Забезпечення ефективного розподілу та використання соціальних коштів: впровадження механізмів моніторингу та оцінки результативності соціальних програм, залучення незалежних експертів для оцінки ефективності витрат.

- Підвищення фінансування важливих секторів: збільшення видатків на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист та житлово-комунальне господарство, що мають прямий вплив на покращення якості життя громадян.

- Залучення додаткових джерел фінансування: партнерства з міжнародними фондами та організаціями, залучення інвестицій у соціальні проекти, розвиток публічно-приватного партнерства.

4. Шляхи підтримки та розвитку соціального підприємництва:

- Створення сприятливих умов для розвитку соціально відповідального бізнесу: підвищення свідомості та розуміння суспільством його значущості, підтримка відповідних освітніх програм та курсів, створення спеціальних майданчиків для спілкування та обміну досвідом.

- Впровадження фіскальних стимулів та пільг для соціально відповідальних підприємств: зменшення податкового тягаря, надання пільгових кредитів, забезпечення прозорих механізмів фінансової підтримки.

- Посилення співпраці між бізнесом та державою: створення партнерських відносин, залучення бізнесу до розробки та реалізації соціальних програм та проектів, стимулювання ініціатив бізнесу у сфері соціального підприємництва.

- Створення сприятливих умов для іноземних інвесторів: забезпечення правового захисту їх прав, створення прозорих та стабільних умов для ведення бізнесу, привабливих інвестиційних програм та пільг.

- Залучення міжнародних організацій та фондів: співпраця з такими організаціями для отримання фінансової та інституційної підтримки соціального підприємництва, обмін досвідом та передача знань.

- Стимулювання обміну досвідом та передача знань з соціального підприємництва: організація конференцій, семінарів, тренінгів та інших заходів для обміну досвідом та взаємного навчання.

Впровадження даних рішень сприятиме розвитку соціальної політики, збільшенню рівня суспільного добробуту та підвищенню ролі соціально відповідального бізнесу в Україні. Для досягнення цих цілей важлива роль відводиться спільним зусиллям держави, бізнесу, громадськості та міжнародного співробітництва.

ВИСНОВКИ

Загалом проаналізувавши вплив соціалізації на економічне зростання країни можна дійти певних висновків.

1. Процес соціалізації економіки полягає в підпорядкуванні економічних процесів інтересам людей, перерозподілі результатів виробництва, покращенні умов праці та життєдіяльності з метою досягнення соціальних цілей суспільства. Важливо, щоб люди освоювали соціальні норми, цінності, шаблони поведінки та взаємодії з суспільством для забезпечення нормального функціонування. Соціалізація економіки сприяє перетворенню людини на ключовий фактор виробництва та кінцеву мету економіки. Процес соціалізації економіки може бути здійснюваний різними способами, включаючи націоналізацію, колективізацію та інші форми державної регуляції економіки. Однак, необхідно забезпечити баланс між державним контролем та підтримкою приватного сектору, який також є важливим джерелом зайнятості та економічного розвитку.

2. Соціалізація та приватна власність є важливими компонентами сучасної економіки, що потребують балансу та компромісних рішень. Держава, бізнес та громадяни повинні спільно працювати для забезпечення соціального захисту, розвитку бізнесу та вирішення соціальних проблем.

3. Розглянувши різні підходи до соціалізації економіки від комунізму до соціал-демократії, можна зробити висновки, що різні підходи до соціалізації економіки мають свої переваги та недоліки. Важливо знайти баланс між ними, спираючись на елементи ринкової економіки та соціальні програми, щоб забезпечити стійкий розвиток та соціальну справедливість.

4. Кожна форма соціалізації, такі як націоналізація, кооперація та мішані форми мають свої переваги та недоліки, тож вибір форми соціалізації економіки має бути обґрунтованим та зробленим з урахуванням конкретних

потреб країни. Важливо забезпечити розумне поєднання різних форм соціалізації та врахувати культурні та інституційні особливості кожної країни. Лише тоді можна забезпечити ефективне використання ресурсів, зменшення нерівності та підвищення соціальної відповідальності управління, що покращить якість життя населення та забезпечить сталість економічного розвитку країни.

5. Вивчення міжнародного досвіду 9 різних країн свідчить про те, що соціалізація економіки може мати як позитивні, так і негативні наслідки для економічного зростання, і вона потребує дослідження та аналізу для зрозуміння її ефективності, оскільки в кожній країні вона набуває свої неповторні характеристики.

6. В Україні, майже всі показники погіршилися, а саме рівень безробіття зріс до 10,3%, коефіцієнт соціалізації видатків зведеного бюджету України на соціальні потреби зменшився до 32,8% у зв'язку з воєнним станом країни, хоча індекс людського розвитку також зменшився до 0,773, рейтинг України піднявся на 77 місце. Рівень безробіття в Україні з 2014 року піднявся до 9,7% і не знижувався менше 9%, за винятком 2019 року (8,6%), а в 2021 році становив 10,3%, що негативно впливає на соціальну сферу та стійкість економіки, тому потрібно приділяти увагу створенню нових робочих місць та розвитку ринку праці. Очікувана тривалість життя населення зростала з 71,9 до 74,5 років, але в 2020 та 2021 роках спостерігається зниження до 71,6, можливо, через пандемію COVID-19. ВВП на душу населення зросло з 12,825 до 13,256 тис. дол. з 2015 по 2021 роки, проте зростання може бути неоднорідним по регіонах України. Мінімальна заробітна плата збільшилася з 1147 грн до 6500 грн, а середня з 3273 грн до 14577 грн, проте ці показники відносно низькі. Рівень бідності знижувався з 22,4% у 2013 році до 31,2% у 2020 році, але залишається проблемою в країні.

7. Україна стикається з рядом складних викликів у сфері соціалізації економіки, проте можна виділити чотири основні перешкоди, які найбільш актуальні та вимагають негайного вирішення. Серед цих перешкод варто відзначити: велика недовіра до державної влади, низький рівень суспільного добробуту, недостатність соціальних видатків державного бюджету та мала підтримка розвитку соціального підприємництва.

8. Задля оптимізації соціалізації економіки України, ми пропонуємо: покращення комунікації та якості надання послуг державними органами, покращення рівня суспільного добробуту, збільшення соціальних видатків державного бюджету та підвищення їх ефективності, збільшення підтримки соціальної відповідального бізнесу з боку держави та шляхи залучення іноземних інвестицій для них.

Підсумовуючи, всі результати дослідження підтверджують, що соціалізація економіки може бути одним із шляхів для трансформації капіталізму та покращення соціальних умов. Це вимагає врівноваженого підходу та взаємодії між державою, приватним сектором і громадянськістю для досягнення гармонії між економічними та соціальними цілями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Панькова А.Д. Взаємодія суб'єктів соціальної відповідальності: концептуальні підходи та напрями забезпечення. Вісник економічної науки України. 2014. № 2. С. 115-118. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Venu_2014_2_25.
2. Heilbroner, Robert L. "Socialism." The Concise Encyclopedia of Economics. Library of Economics and Liberty. 2008. URL: <http://www.econlib.org/library/Enc/Socialism.html>
3. Rosolino Candela Private Property and Social Justice: Complements or Substitutes? Econlib. 2022. URL: <https://www.econlib.org/library/columns/y2022/candelapropertyjustice.html>
4. Біла, І., & Сандугей, В. (2021). Socialization of economic subjects as a condition for the realization of social goals of society. Demography and Social Economy, 45(3), 120–135. URL: <https://doi.org/10.15407/dse2021.03.120>
5. Біла І. Соціалізація держави і бізнесу в Україні. 2021. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a7766e5c-2da6-4e0d-b998-c2ef47586121/content>
6. Бутник О. О. Дослідження індексу щастя населення в контексті ефективного державного управління. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 22. С. 73-75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2017_22_18.
7. Овечкіна О. А., Маслош О. В., Захарова О. І. Внутрішні протиріччя приватної власності в сучасній транзитивній економіці. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2020. С. 81-87. URL: <https://scholar.archive.org/work/3k7sgrmtybhmvg6wvo5gqhrri/access/wayback/http://visnik.snu.edu.ua/index.php/VisnikSNU/article/download/397/374>

8. Ірина Іванівна КичкоЛюдмила Миколаївна Мекшун Особливості скандинавської моделі регулювання ринку праці. Науковий вісник Полісся №1(17). 2019. С. 7-13. URL: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2019-1\(17\)-7-13](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2019-1(17)-7-13)
9. Кузьмін О. Є., Станасюк Н. С., Уголькова О. З. Соціальна відповідальність бізнесу: поняття, типологія та чинники формування . Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку №2 (6), 2021. С. 56-64. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/nov/25482/nzmened-56-64.pdf>
10. Полінкевич О. Етапи розвитку соціальної відповідальності бізнесу. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. 2020. С. 582-584. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/17552/1/Polinkevych%20582-584.pdf>
11. Анджей Валіцький Марксизм і стрибок у царство свободи. Історія комуністичної утопії. Всесвіт. 1999
12. Tobias Gombert Foundations of Social Democracy. Friedrich-Ebert-Stiftung. 2009
13. Haefele, Stefanie, and Virgil Henry Storr Is Social Justice a Mirage? The Independent Review: A Journal of Political Econom. 2019. vol. 24, no. 1, pp. 145-154.
14. Яковлев Д. В. Світанок демократії: два вибори і три конверти останнього генсека. Молодий вчений. 2015. С. 157-162. URL: https://www.researchgate.net/profile/Denys-Yakovlev/publication/282111819_Yakovlev_Denys_The_Dawn_of_Democracy/links/5602d97908ae08d4f1713771/Yakovlev-Denys-The-Dawn-of-Democracy.pdf
15. Пармаклі Д.М., Філіппова С.В., Добрянська Н.А. Навчальний посібник. Історія економічних вчень. 2018. С. 33-49 URL: https://dut.edu.ua/uploads/l_2119_84148856.pdf

16. Manfred B. Steger *The Quest for Evolutionary Socialism: Eduard Bernstein and Social Democracy*. Cambridge University Press. 1997

17. Michael Newman *Socialism: A Very Short Introduction*. Oxford University Press. 2005

18. Alan Johnson *The new socialism*. Dissent. 2010.
URL: <https://www.dissentmagazine.org/blog/the-new-socialism>

19. Jamie L Carson, Joel Sievert, Ryan D Williamson *Nationalization and the incumbency advantage*. *Political research quarterly*. 2020. Vol. 73 (1), 156-168. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1065912919883696>

20. Бойчук Н. Я., Гафаров Е. М. Соціальних моделей економіки скандинавських країн та Венесуели. ВВК 83. 2020. С. 275 - 278.
URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/11084/1/SCIENTIFIC-ACHIEVEMENTS-OF-MODERN-SOCIETY-1-3.04.2020.pdf#page=275>

21. Супердержбанк. Приватбанк націоналізовано: що буде далі? // Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2016/12/28/616143/>

22. Рудік Н. М. Потенціал кооперації як системи соціально-економічних відносин та шляхи його реалізації. *Агросвіт*. 2020. С. 55-62.
URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3143&i=7>

23. *Advantages & Disadvantages of Business Cooperatives* // CHRON.
URL: <https://smallbusiness.chron.com/advantages-disadvantages-business-cooperatives-24608.html>

24. Organic Valley. URL: <https://www.organicvalley.coop/>

25. REI. URL: <https://www.rei.com/>

26. *United Is a Poor Model for Employee Ownership* BY JAMES FLANIGAN // *Los Angeles times*. URL: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2002-dec-04-fi-flan4-story.html>

27. Co-operative Group.
URL: <https://www.bloomberg.com/profile/company/1068Z:LN#xj4y7vzkg>

28. Working together with the private sector reinforces international cooperation// FDFA. URL:

<https://www.eda.admin.ch/eda/en/fdfa/fdfa/aktuell/newsuebersicht/2020/05/deza-zusammenarbeit-privatsektor.html>

29. Зимовець В. В., Кошик О. М., Легінькова Н. І., Фабрика І. В. Приватизація та націоналізація в контексті сучасної фінансово-економічної кризи. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2012. С. 338-346 URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Npkntu_e_2012_21_49.pdf

30. Airbus. URL: <https://www.airbus.com/en>

31. EDF. URL: <https://www.edf.fr/>

32. Укрзалізниця. URL: <https://www.uz.gov.ua/>

33. НАК «Нафтогаз України». URL: <https://gas.ua/uk/home>

34. Human development reports URL: <https://hdr.undp.org/data-center/country-insights#/ranks>

35. Малюга Л. Ю. Швейцарія як соціальна держава: використання позитивного досвіду в Україні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету №38. 2019. С. 109-114. URL: <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc38/27.pdf>

36. HDI of Switzerland. URL: <https://hdr.undp.org/data-center/specific-country-data#/countries/CHE>

37. Switzerland: Gross domestic product (GDP). URL: <https://www.statista.com/statistics/263589/gross-domestic-product-gdp-in-switzerland/>

38. Victor CW Wong. The political economy of health care development and reforms in Hong Kong. Routledge. 2019.

URL: https://books.google.de/books?hl=uk&lr=&id=IAKaDwAAQBAJ&oi=fn&pg=PT7&dq=info:coxEX5qEwX4J:scholar.google.com/&ots=vimjOq39zz&sig=gvP7j0oslfbWCY9yrLmkBER_8Y&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

39. HDI of Hongkong. URL: <https://hdr.undp.org/data-center/specific-country-data#/countries/HKG>

40. Hongkong: Gross domestic product (GDP).

URL: <https://www.statista.com/statistics/316972/hong-kong-gross-domestic-product/>

41. HDI of Sweden. URL: <https://hdr.undp.org/data-center/specific-country-data#/countries/SWE>

42. Swieden: Gross domestic product (GDP).

URL: <https://www.statista.com/statistics/375279/gross-domestic-product-gdp-in-sweden/>

43. Сімахова А. О. Соціалізація економіки й пенсійне забезпечення: іноземний досвід для України. Scholarly Journal. 2020.

URL: <https://www.proquest.com/openview/3fe32c7a6864f2a5ed601ac61518426c/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2035679>

44. HDI of Germany. URL: <https://hdr.undp.org/data-center/specific-country-data#/countries/DEU>

45. Germany: Gross domestic product (GDP).

URL: <https://www.statista.com/statistics/295444/germany-gross-domestic-product/>

46. Sarah Stookey, Stephen Carpenter, Richard Marens, Ali Mir, Martin Parker US capitalism and the prospects for democratic socialism: Considerations of Paul Adler's "The 99% economy: How democratic socialism can overcome the crises of capitalism" Organization. 13505084211054146.

2021 URL: <https://doi.org/10.1177/13505084211054146>

47. HDI of United States. URL: <https://hdr.undp.org/data-center/specific-country-data#/countries/USA>

48. United States: Gross domestic product (GDP).
URL: <https://www.statista.com/statistics/263591/gross-domestic-product-gdp-of-the-united-states/>

49. George A De Vos Socialization for achievement: Essays on the cultural psychology of the Japanese. 2022. URL: https://books.google.de/books?hl=uk&lr=&id=BDNnEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR9&dq=info:cY112viacMAJ:scholar.google.com/&ots=pl3NJzyuq7&sig=FV0sw2aqYN5bed9PCv8zmn2VBfY&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

50. HDI of Japan. URL: <https://hdr.undp.org/data-center/specific-country-data#/countries/JPN>

51. Japan: Gross domestic product (GDP).
URL: <https://www.statista.com/statistics/263578/gross-domestic-product-gdp-of-japan/>

52. Шубалий Олександр, & Лучечко Юрій. (2022). Оцінка розвитку соціо-еколого-економічних систем Польщі та України за групами індикаторів світового розвитку. Економічний форум, 1(3), 25-38.
URL: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2022-3-4>

53. HDI of Poland. URL: <https://hdr.undp.org/data-center/specific-country-data#/countries/POL>

54. Poland: Gross domestic product (GDP).
URL: <https://www.statista.com/statistics/1244918/poland-gdp/>

55. HDI of Venezuela. URL: <https://hdr.undp.org/data-center/specific-country-data#/countries/VEN>

56. Venezuela: Gross domestic product (GDP).
URL: <https://www.statista.com/statistics/370937/gross-domestic-product-gdp-in-venezuela/>

57. Несененко, П. П., & Артеменко, О. А. Аналіз внутрішніх закономірностей проведення сучасних реформ у КНР у світлі процесів

соціалізації. Китаєзнавчі дослідження. 2020. (4). С. 26-38.

URL: <https://doi.org/10.51198/chinesest2021.04.026>

58. HDI of China. URL: <https://hdr.undp.org/data-center/specific-country-data#/countries/CHN>

59. China: Gross domestic product (GDP). URL: <https://www.statista.com/statistics/263770/gross-domestic-product-gdp-of-china/>

60. Наталія Пак, Аліна Тітарчук, Катерина Кобець Запобігання корупції в Україні. Молодий вчений. 2019. С. 118-123. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/download/2544/2528/>

61. Тюленєва Ю. В. Особливості державної соціальної політики в Україні. Сучасні проблеми економіки і підприємництва. 2019. С. 40-46. URL: <http://sb-keip.kpi.ua/article/download/197914/198137>

62. Назаркевич І. Б. Державне регулювання структурних змін в економіці України: проблеми и перспективи. LNU imeni Ivana Franka. 2020. URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/aref_nazarkevych.pdf

63. Пугачевська К. Імпортозалежність економіки України: детермінанти та ризики. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2020. № 4. С. 103-114. URL: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2020\(111\)07](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2020(111)07)

64. HDI of Ukraine. URL: <https://hdr.undp.org/data-center/specific-country-data#/countries/UKR>

65. Видатки зведеного бюджету України. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/expense/2022/>

66. Рівень безробіття в Україні. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/>

67. Мінімальна заробітна плата в Україні. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min/>

68. Середня заробітна плата <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/ukraina/>

69. Діана Полуніна Бідність усе ближче: до кінця року вона торкнеться половини українців // Новини. 2020.

URL: <https://thepage.ua/ua/news/riven-bidnosti-v-ukrayini/amp>

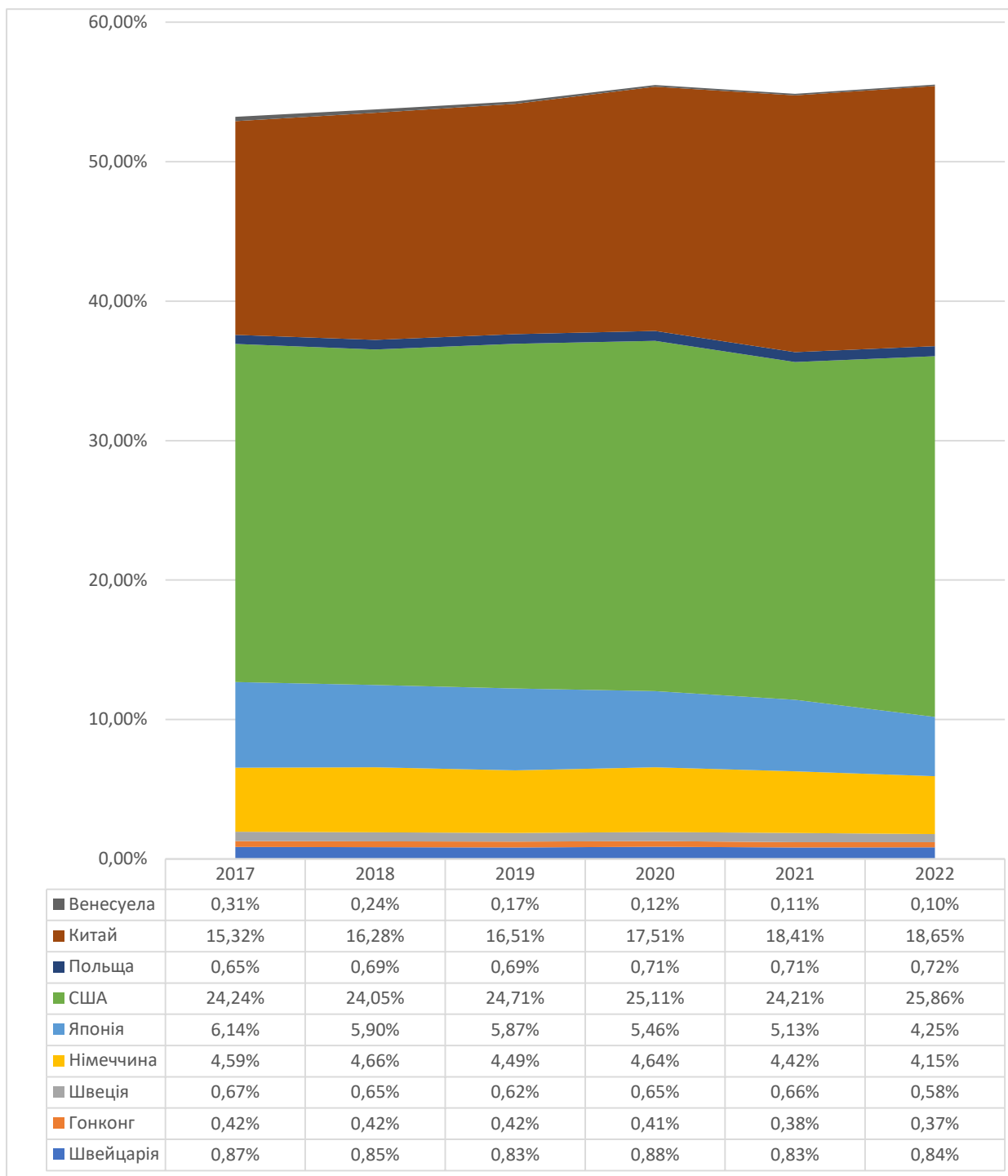
70. Оцінка громадянами ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, політико-ідеологічні орієнтації громадян України в умовах російської агресії (вересень–жовтень 2022р.)// Разумков центр.

URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykoideologichni-orientatsii-gromadian-ukrainy-v-umovakh-rosiiskoi-agresii-veresen-zhovten-2022r>

71. ЦК Профспілки URL:<https://pon.org.ua/novyny/9097-riven-zhyttia-naselennia-ta-riven-bidnosti-informuie-minsocpolityky.html>

ДОДАТКИ

Додаток А

Рисунок А.1 Частка ВВП обраних країн у світовому ВВП у 2017-2022рр.

Джерело: складено автором на основі [37, 40, 42, 45, 48, 51, 54, 56, 59]

Додаток Б

Таблиця Б.1

Рівень безробіття в Україні у 2000-2021рр.

Рівень безробіття в Україні з 2000 по 2021 рр. (кільк. населення в тис.)						
	Всього населення	Економічно активне населення	Зайняте населення	Безробітне населення	Рівень безробіття	Зареєстрованих безробітних
2000	48923,2	21150,7	18520,7	2630,0	12,4%	1178,7
2001	48457,1	20893,6	18453,3	2440,3	11,7%	1063,2
2002	48003,5	20669,5	18540,9	2128,6	10,3%	1028,1
2003	47622,4	20618,1	18624,1	1994,0	9,7%	1024,2
2004	47280,8	20582,5	18694,3	1888,2	9,2%	975,5
2005	46929,5	20481,7	18886,5	1595,2	7,8%	891,9
2006	46646,0	20545,9	19032,2	1513,7	7,4%	784,5
2007	46372,7	20606,2	19189,5	1416,7	6,9%	673,1
2008	46143,7	20675,7	19251,7	1424,0	6,9%	596,0
2009	45962,9	20321,6	18365,0	1956,6	9,6%	693,1
2010	45778,5	20220,7	18436,5	1784,2	8,8%	452,1
2011	45633,6	20247,9	18516,2	1731,7	8,6%	505,3
2012	45553,0	20393,5	18736,9	1656,6	8,1%	467,7
2013	45426,2	20478,2	18901,8	1576,4	7,7%	487,6
2014	42928,9	19035,2	17188,1	1847,1	9,7%	458,6
2015	42760,5	17396,0	15742,0	1654,0	9,5%	461,1
2016	42584,5	17303,6	15626,1	1677,5	9,7%	407,2
2017	42386,4	17193,2	15495,9	1697,3	9,9%	352,5
2018	42153,2	17296,2	15718,6	1577,6	9,1%	341,7
2019	41902,4	17381,8	15894,9	1486,9	8,6%	338,2
2020	41588,4	16917,8	15244,5	1673,3	9,9%	459,2
2021	41167,3	16666,8	14957,3	1709,5	10,3%	295,0

Джерело: [66]